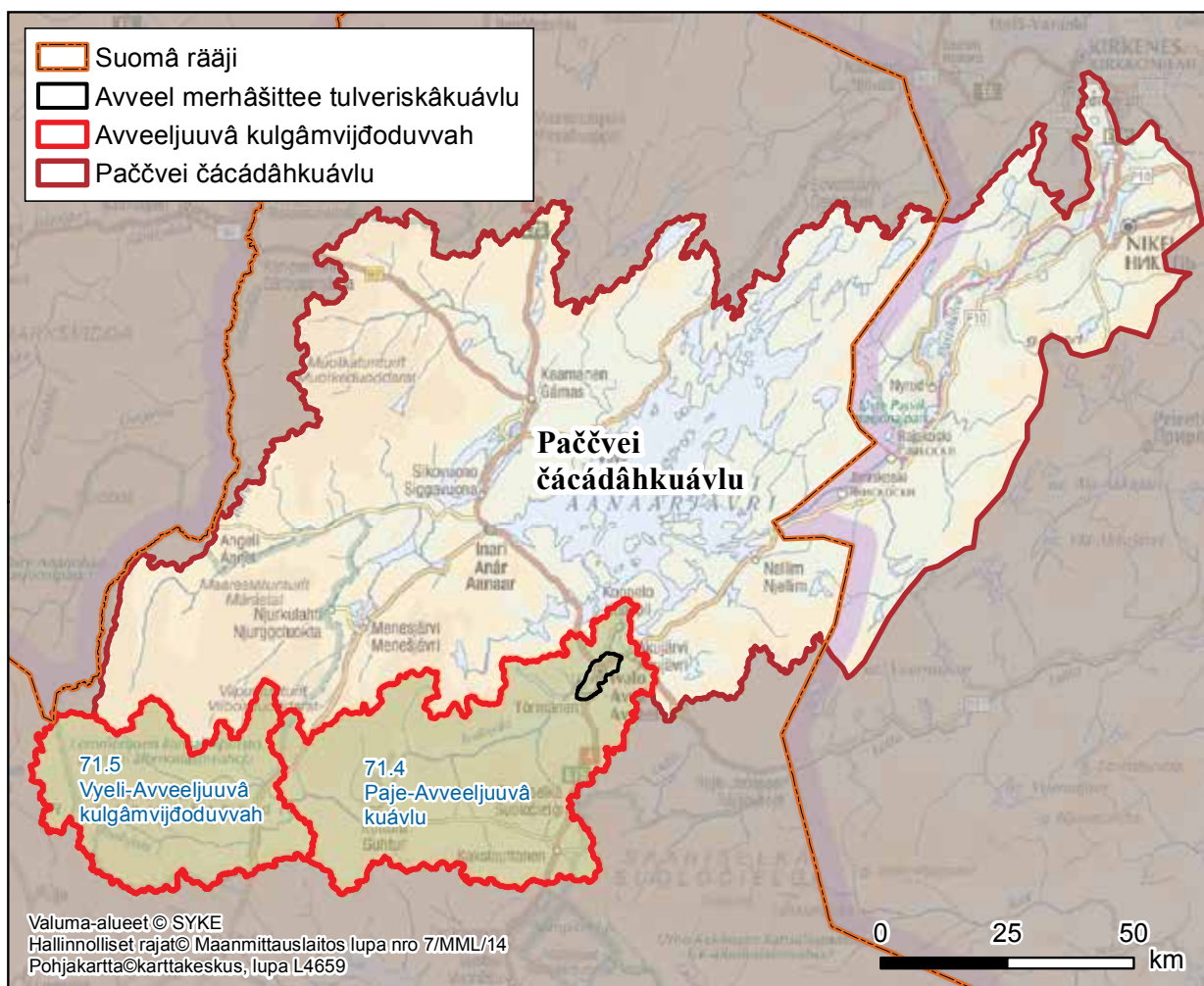

Avveeljuuvâ tulveriiskâi
haldâšemvuávamiävtuttâs
čuákankiäsu

Tuávváš

Paččvei čácádâhkuávlust lii Avveel čuákkipäikki, mii lii nomâttum eennâm- já meccituáluministeriö miäradâssáin 20.12.2011 ohtân Suomâ 21 merhâšittee tulveriskâkuávluin. Tulveriiskâi haaldâšmist asâttum laavâ (620/2010) já asâttâs (VNA 659/2010) miel jäs kuávlu lii nomâttum tulveriskâkuávlun, te ton kuávlust kalga vuáváđ tulvevaarâ- já tulveriskâkáártáid já meiddei ubâ čácádâhkuávlu vijđosii tulveriiskâi haldâšemvuávám. Paččvei čácádâhkuávlust haldâšemvuávám ráhtoo tuše Avveeljuuvâ uásikulgâmvijđoduvváid (kove 1), tondiet ko Paččvei čácádâhkuávlun eres uásih kolgeh Aanaarjáávrán, iäge tain lah vaiguttâs Avveel tulvijd teikkâ tulveriiskâi haaldâšmân.

Kove 1. Avveeljuuvâ čácádâhkuávlun já kuávlun, kost lii tulveriskâ

Tulveriiskâi haldâšem vuávámproosees ráhtášuvâ kuulmâ muddoost:

1. Tulveriiskâi algáárvuštállâm (iivij 2010–2011)
2. Tulvevaarâ- já tulveriskâkáártái ráhtim (iivij 2012–2013)
3. Tulveriiskâi haldâšemvuávám ráhtim (iivij 2012–2015).

Avveeljuuvâ čácádâhkuávlun várás lii rahtum tulveriiskâi haldâšemvuáváámin iivij 2016–2021. Vuáváámist oovdânpuáhtojen tulveriiskâi algáárvuštállâm, tulvevaarâ- já tulveriskâkáártáh já munearvâlusah tulvehâgijn. Ton lasseen vuávám kiedâvuš tulveriiskâi haldâšem uulmijd já tooimâid tulveriiskâi estim já kepidem várás, vuávamáigásii čonâstááhui já aalmugjesâniij uásálistem já kuullâm já meid pirrádâhčielgiittâs, mii kovvee tom, magareh vaiguttâsah vuáváámist láá pirrádâhân.

Avveeljuuvâ tulvejuávhuh

Haldâšemvuávám valmâštálmist onnum virgeomâhâsoovtâstpargo várás eennâm- já meccituáluministeriö asáttij 22.12.2011 Avveel kuávlun tulvejuávhuh. Tulvejuávhuh pargon lii ornid virgeomâhái oovtâstpargo IPI-kuávdáá, eennâmkuudij lito, kieldâi já kuávlui piäluštemtoomâ kooskâ já ton lasseen čoonnâđ vuáruvaiguttássáin eres virgeomâhái já ovdâtááhuid vuáváámân. Tulvejuávkku aasât tulveriiskâi haldâšem uulmijđ, kiedâvuš áášán kyeskee čielgiimijđ já tuhhit iävtuttâs haldâšemvuáváámin já toos siskelduvvee toimân. Vuossâmuu vuávâmpaje tulvejuávhuh toimâpaje nohá 22.12.2015. Tulvejuávhuh jesâneh láá oovdânpuohtum tavlustuvvâst 1. Juávhuh jesâneh já čuákkimpevdikirjeh láá uáinimnáál internetist www.ymparisto.fi/tulvaryhmat > Ivalojoen tulvaryhmä.

Tavlustâh 1. Avveeljuuvâ čácádâhkuávlun tulvejuávhuh jesâneh já pisovááh äššitobdeeh

Organisaatio	Jeessân	Värijeessân
Laapi litto	Janne Seurujärvi	-
Aanaar kieldâ	Arto Leppälä	Kari Aalto
Laapi IPI-kuávdáš	Timo Alaraudanjoki	Juha-Petri Kämäräinen
Laapi piäluštemlágádâs	Jukka Harmanen	Mauri Saniola
Laapi IPI-kuávdáš	Niina Karjalainen (Čällee)	-

Uásálistem já kuullâm

Ässein lii lamaš máhđulášvuotâ pyehtid oovdân jieijâs uáinu tulveriiskâi haldâšem vuáváámist kuullâm muddoost. Vuossâmuš kuullâm uárnejui tulveriiskâi algáarvuštálmist já iävtuttásáin merhâšittee tulveriskâkuávlun 1.4.–30.6.2011. Čuávuvâš kuullâm lâi tulveriiskâi haldâšemvuávám siskáldâsâst já tooid lohtášuvvee pirrâdâhčielgiittâs algâjurduin, uulmijn já valmâštálmijn já tot uárnejui 2.5.–2.8.2013 tain čácádâh- já merâriddokuávluin, main tulveriiskâi haldâšemvuáváameh lijii valmâštállâm muddoost. Kuálmád já majemuu kulâmist 1.10.2014–31.3.2015 lii máhđulášvuotâ pyehtid jieijâs uáinu oovdân haldâšemvuávám já toos lohtášuvvee tulveriiskâi haldâšem uulmijn, tooimâin, pirrâdâhčielgiittâsâst já vuávám tooimân piejâmist.

Kove: Avveeljuuvâ
(Sanna Pehkonen)

Avveeljuuvâ čácádâhkuávlv kuvvim

Avveeljuuhâ kulá Paččvei čácádâhkuávlun. Paččvei čácádâhkuávlv lii Laapi eennâmkode taavaabeln ienááš Aanaar kieldâ kuávlust. Paččvei čácádâhkuávlv asevijđodâh li 18 403 km², mast Suomâ peln lii 14 492 km². Čácádâhkuávlust jaavrij uási lii 12,38%. Suomâbiälááš Paččvei čácádâhkuávlv (nr 71) juáhás oovce kulgâmvijđodâhân, main kyehti lává Avveeljuuvâ kuávlust: Vyeli-Avveeljuuvâ kuávlv já Paje-Avveeljuuvâ kuávlv. Tâi kuávlv asevijđodâh lii ohtsis 3884 km². Paččvei čácádâhkuávlv tergâdumos čácádâhhammášum lii Suomâ kuálmádin stuárráamus jávri, Aanaarjávri. Čácádâhkuávlv eres stuorrâ jáävrih láá Mudusjávri, Njižžjávri, Pavdjávri, Rááhájávri, Pááđáár já Čuolisjávri. Paččvei čácádâhkuávlv stuárráamusah juuvah láá Avveeljuuhâ, Juvduujuuhâ, Kiäptvei, Kaamâsjuuhâ já Vásku.

Aanaarjäärán kolgee čácáduvvah láá luándutiileest eereeb Kaareehjuuvâ čácáduv, mii lii vyeimituálukiävtust. Aanaarjávri tulvâduvvoo Ruošâbiäláá Tiäbđookiävnjá puáđoin. Tiäbđookiävnjá lasseen Paččvei loppáuási piällást láá kuttâ vyeimilágádâs, main kyehti lává taažái haaldust. Suomâ peln čácádâhkuávlust lii ohtâ puáđu, Kievnjaskuoškâ, moin Rááhájávri tulvâduvvoo.

Paččvei čácádâhkuávlv váldučuákkipäikki lii Avveel. Ucceeb čuákkipääihih láá Aanaar já Kaamâs. Siijdah láá šoddâm ienááš Avveeljuuvâ, Aanaarjäärvi já muádi ucceeb jáávri riddoid. Siärvádâhráhtus jiešvuodáid kulá Avveel – Tiärmáá koskâsâs stielâs, moos láá huksejum ennuv rakânâsah.

Paččvei čácádâhkuávlust láá 16 Natura 2000 –viärmádâhân kullee suojâlemkuávlud, main oovce kuleh VPD suojâlemrekisterân. Avveeljuuvâ kulgâmvijđoduvvâin láá täin Natura 2000 –kuávluin kuudâs (Päñituoddâr mecci, Lemmeejuuvâ aalmuglâšmecci, Suáti-ääpi, Avveeljuuvâ njálmádâh, já tai lasseen Pulju mecci já Urho Kekkosii aalmuglâšmeeci robdâenâmeh). Avveeljuuvâ kulgâmvijđoduvvâin láá kulmâ vâldikodálávt tivrás kultturäbivye-ñiçuosâttuv, moh láá merkkejum RKY-rekisterân

Ovdebááh tulvetábáhtumeh

Avveel kuávdáščuákkipäikki lii ferttim killáđ masa iválávt tuulvij čuávumušâin. Stuorrâ tulveh láá lamaš iivij 1952, 1966, 1968, 1981, 1993, 2000 já 2005 (tavlustâh 2). Stuárráamus tulve sattui ive 2005, tot lâi čácádâhtulve jienâpuáđuittáá. Tulve šoddâmân vaiguttii kiiđâ 2005 Avveeljuuvâ kulgâmvijđoduv muottui čäciárvuh, moh lijjii stuárráabeh ko kuáassin ovdil (Päñituoddâr kuávlust alemustáá paijeel 250 mm/m²) já suddâmääigi oorvij ennuv (arvesumme lâi suullân 80 mm). Ton lasseen suddâmäigi lâi jotteel lieggâ šoorjâi keežild. Stuárráamus kulgâm lâi 26.5.2005 Päñikuoškâ peht 1 045 m³/s já alemus čääsialodâh lâi N₆₀+128,01 meetterid.

Tavlustâh 2. Stuárráamusah čääsialoduvvah já kulgâmeh Päñikuoškâ aiccâmsajattuvvâst (7101320)

Peivimeeri	Čääsialodâh [N ₆₀ + m]	Kulgâm [m ³ /s]
2005	1 045	128,01
2000	920	127,80
1981	900	127,79

Tulvevaarâ já -riskâkarttim

Avveeljuuvâ tulvevaarâkarttâ ana sistees Avveeljuuvâ oosijd Huuhkajast Áhujäävri uálán. Taan kuávlust lii lamaš finnimnâál eennâmmittedemlágádâs laserkeilaamáin pyevtittum tárhis alodâhmyenster (KM2). Tulveriskâkarttim ana sistees ubâ tulvevaarâkarttejum kuávlust eereeb Nieidäävi kuávlust. Avveel merhâšittee tulveriskâkuávlun láá vuávájum lahâaasâttmist vattum vuáduksenarion (1/20a, 1/50a, 1/100a, 1/250a ja 1/1000a). Tulveriskâkarttiimist čuosâttuvvâi árvuštállâm vuádušuvâ tulveriskâlaavâ 8§ miäldásii vaahâglij čuávumušâi juávuttálmân.

Avveel čuákkipäikki lii syeijejum tulvepeenkâiguin. Peenkah syeijeje tulvijn, moi kiärdášumvuotâ lii 1/100a tai täävijib. Kuávdáá ulguubeln čuákkipäihist láá peenkah moi suojimtääsi lii 1/50a tulve kiärdášumvuotâ. Motomeh aassâmtááluh láá sajadum peenkâi ulguubiäláid tulvekuávluid. Tágáreh kuávluh láá eromâšávt Áhujäävri uáli kuávlust. Jis tulve paijaan tulvepeenkâi paijeel, te vahâgeh šaddeh lede stuárráh. Masa ubâ Avveel kuávdáš páácá tulve vuálá. Tavlustuvvâst 3 láá oovdânpuohtum tulvevaarâkuávlui ässei já rakânâsâi mereh jieškote-uv tuulvij kiärdášumvuodâiguin.

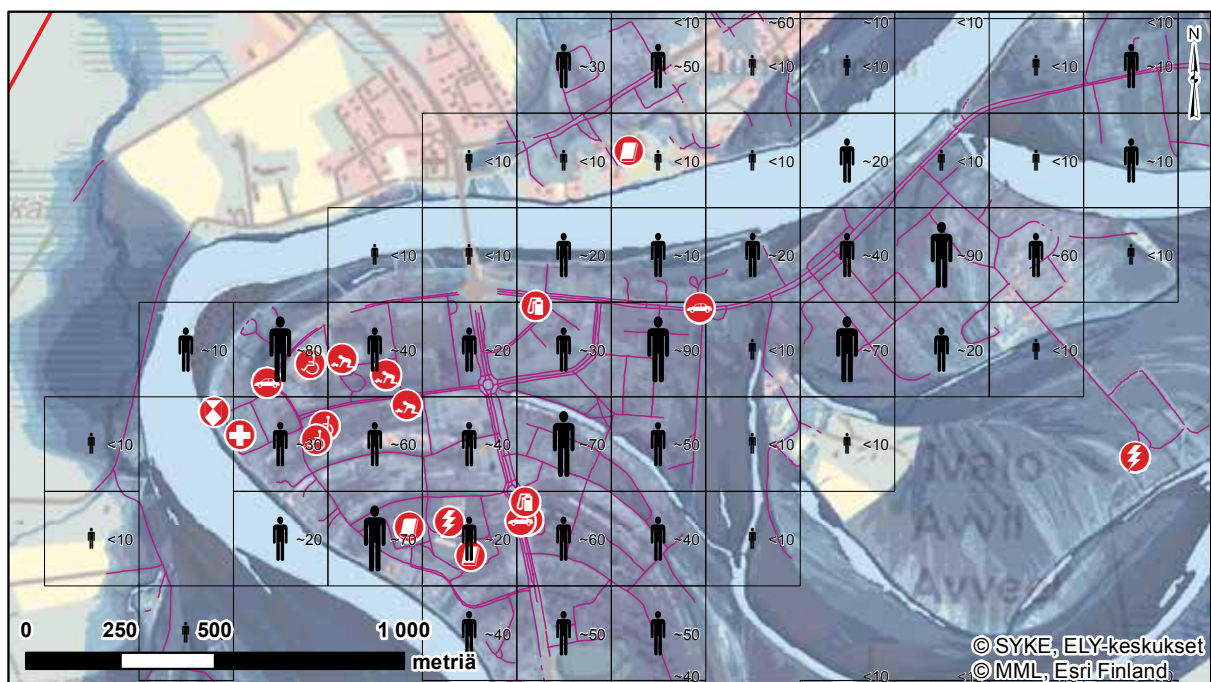
Tavlustáh 3. Avveel tulveriskâkuávlust ässei já rakânâsâi mereh jieškote-uv tuulvij kiärdášumvuodâiguin. (RHR 2012)

Tulve kiärdášumvuotâ	Ässei meeri	Aassâmtáálu meeri	Rakânâsâi meeri ohtsis
1/20	20	20	75
1/50	35	25	100
1/100	85	55	150
1/250	2105	805	1535
1/1000	2510	945	1780

Tulvevaarâ vuálâsijn riskâčuosâttuvvâin vaigâdeh evakuistid láá Avveel tiervâsvuotâkuávdáš, palvâlemkuávdáš Koivikko, Avveel peivikiäčču, Avveel juávkkupeivikiäčču Násti já nuorttâlâš kielâpiervâl, ovdânemvâdulij juávkkupäikki Kaamosranta, ovdânemvâdulij ráidutáálu já Avveel vyelitääsi. Velttidmettumijd palvâlussáid lohtâsejee tulveriskâčuosâttuvvah láá Avveel liegâvuotâsajattáh já Avveel šleđgâsajattáh. Tai lasseen kuávlust láá mangâ kelduumuttee, muorâstâhkelduumuttee já šleđgâjyehimskaapi. Pasâttâsčäcipumppááttuvvâin nelji láá tulvevaarâst tagarijn tuulvij, moh kiärdášuveh eenâb ko ohtii 100 ivveest. Eromâš härvinâs tuulvij (1/250a) tulvevaarâst láá paijeel 40 pasâttâsčäcipumppááttâhhâd já masa ubâ pasâttâsčäciviärmádâh šadda lede tulve vyelni. Almolijn mađijijn tulveh uhkede enâmustáá Koppelontie já Rovaniementie. Meid Lentokentäntie oolâ lii čääci pajanâm moonnâm tulveiiij. Kááttun luhhum mađijijn tehálumoseh uhkevuálâsiij mađijeh láá tiervâsvuotâkuávdâžân jottee mađijeh il. Sairaalantie já Rantatie. Kooveest 2 lii vááldus Avveel tulveriskâkáártâst eromâš härvinâs tulve (1/250a) äägi.

Avelist tulvevaarâ vuálâsiij čuosâttuvvah moh vahâgitáččii pirráduv láá tuše puáldimamnâsij jyehimsajattuvvah, moh árvuštálmij miel iä toovât vaigâdovuodâid tulve äägi. Kultturârbivyei čuosâttuvvah tulvevaarâst iä tohkin lah muide ko ohtâ fastâ toovlâš siäilus, mii árvuštálmij miel ij vahaduu tuulvij äägi.

Tulvevaarâkáártáh já tulveriskâkáártáh láá uáinimnâál pirrádâhhaldâttuv tulvekarttâpalvâlusâst čujottâsâst www.ymparisto.fi/tulvakartat. Tulvevaarâ- já riskâkarttiimist čallum raporteh láá Avveeljuuvâ tulveriiskâi haldášemvuávám internet-sijđoin čujottâsâst www.ymparisto.fi/trhs/lvalojoiki.

Kove 2. Vááldus Avveel tulveriskâkáártást eromâš härvinâš tulve ääigi (tulve kiärdášumvuotâ 1/250a)

Tulveriiskâi haldâšem ulmeh

Almolii tulveriiskâi haldâšem ulmen puohâin haldâšemvuávaámij čuosáttâhhân orroo čácádâh- já merâkuávluin lii tulveriiskâi kepidem, tuulvijn šaddee vaahâglij čuávumušâi estim já kepidem sehe tuulvijd varriidâttâm ovdodem. Lasseen čácádâhtuulvij vahâgeh kolgâčcii čácádâhkuávlust pääcciid nuuvt uccen ko máhđulâš. (Laahâ tulveriiskâi haaldâšmist 11§)

Avveeljuuvâ čácádâhkuávlust láá vuossâmužžân ulmetäassin asâttum ohtii 100 ivveest kiärdášuvvee tulve tääsi čuákkipäikkivijđoduvvâst. Ohtsâskode tááhust kriittisij čuosâttuvvâi (il. tiervâsvuotâkuávdâš, šleđgâsajattâh já káidusliegâsvuotâlágádâš) uásild suoijim tääsi lii ohtii 250 ivveest kiärdášuvvee tulve.

Avveeljuuvâ tulvejuávhu asâttum ubâ Avveeljuuvâ čácádâhkuávlun kyeskee almoliin ulmeh láá oovdânpuohtum tavlustuvvâst 4. Avveeljuuvâ tulvejuávku lii asâttâm Avveel merhâšittee tulveriskâkuávlun tavlustuvvâst 5 oovdânpuohtum tulveriiskâi haldâšem uulmij.

Tavlustâh 4. Ubâ čácádâhkuávlun kyeskee ulmeh Avveeljuuvâ čácádâhkuávlust

Ulmui tiervâsvuotâ já torvolâšvuotâ

- Ässeeh láá tiädulih tulvevaarâst já mättih suoijid omâduv sehe varriidâttâđ tulvetilân jieštoimâlâvt
- Paijeentuálloo reaaliágâsâš tulvetilekove virgeomâhaid já aalmugân

Piirâs

- Tulveriiskâi haldâšem tooimah iä rijdâl časijhoittâm pirâsulmijguin

Tavlustâh 5. Avveel tulveriiskâi haldâšem ulmeh

Ulmui tiervâsvuotâ já torvolâšvuotâ

- Härvinâš tulve (1/100a) luávdâm kuávlust iä lah aassâm-rakânâsah (teikâ rakânâsah láá syeijejum amas ulmui tiervâsvuotâ já torvolâšvuotâ hiäjusmuđ).
- Eromâš härvinâš tulve (1/250a) luávdâm kuávlust iä lah vaigâdâvt evakistemnâál čuásâttuvah teikâ čuásâttuvah láá syeijejum já jotolâhohtâvuodah visâsmittum

Veitidmettum palvâlusah

- Čäci- já tuolväčäcihuolâttâs sehe liegâsvuotâ já šleedgâ jyehim já puovtâdâs tuáimih eromâš härvinâš tulvetiileest (1/250a)
- Merhâšittee jotolâhohtâvuodah iä potkân eromâš härvinâš tulveest (1/250a).

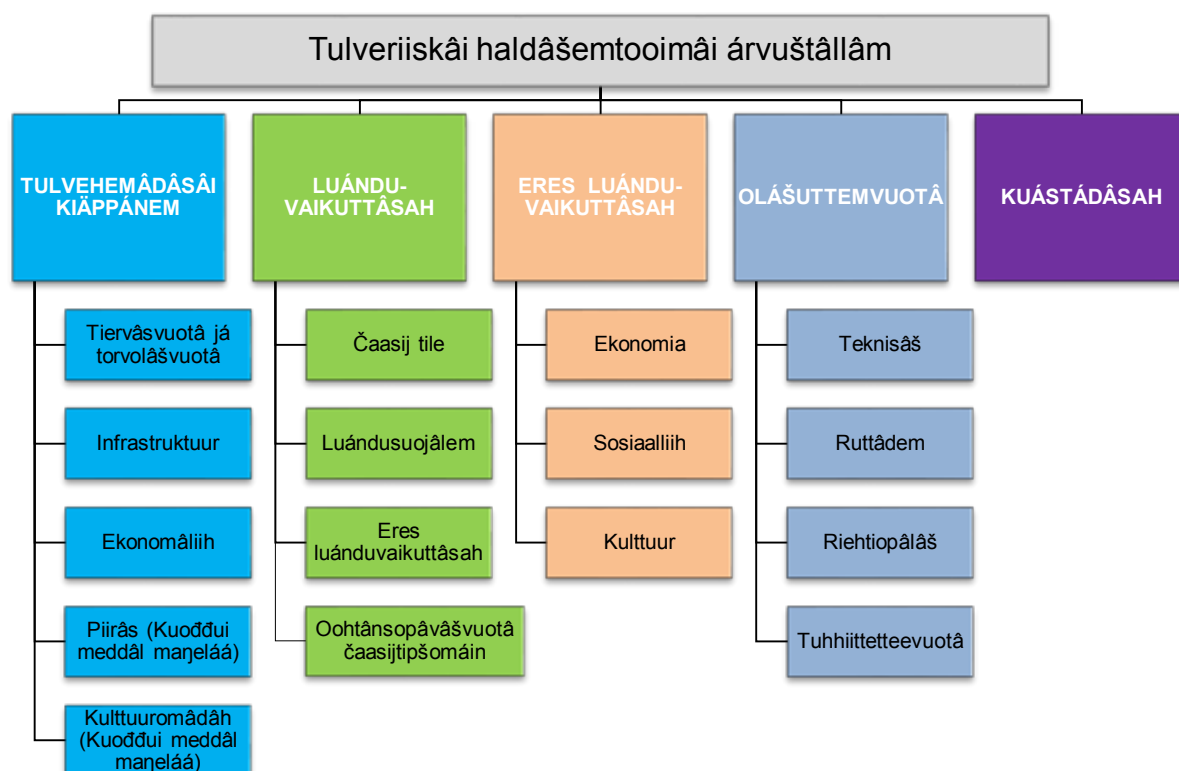
Piirâs

- Eromâš härvinâš tulve (1/250a) luávdâm kuávlust ij lah taggaar toimâ, mast puávtäččij šoddâđ kuhesâigâsâš já vijdes vaahâglâš čuávumuš piirâsân

Tooimah

Avveeljuuvâ tulveriiskâi haldâšemvuáváámist oovdânpuohtum tooimâin lii ulmen kepidiđ tuulvij háituliđ čuávumušâid ulmui tiervâšvuotân já torvolâšvuotân, velttidmettumijd palvâlussâid, ohtsâškode kuávdáš toimâid, pirrádâhân já kultturârbivuáhân. Tooimâid valjiidijn viggâmuššân lii lamaš máhđulâšvuodâi mielđ kepidiđ tuulvij tuodânalâsâšvuodâ já kevtiđ eres vuovijd ko tulvesuoijimráhtusâid vuáđuduvvee tulveriiskâi haldâšemvuovijd.

Tooimâid čielgiidijn já valjiidijn tulveriiskâi haldâšemvyevih láá árvuštállum viđđáht nuuvt, et vuotân láá valdum jieškote-uv tooimâ hiäđuh, koloh já máhđulávt háituliih vaiguttâsah. Tooimah láá ton lasseen sovâttum oohťân čaasijtipšom pirrádâhulmijguin. Avveeljuuvâ tulveriiskâi haldâšem vuáváámist kevtui maangâ ulme vyehi árvuštállâđ tooimâid systematlávt já čokkiđ čonâšjuávhui uáinuid. Kooveest 3 láá oovdânpuohtum tooimâi árvuštálmist kevtum tahheeh.

Kove 3. Tooimâi árvuštálmist kevtum tahheeh Avveeljuuvâ čácádâhkuávlust

Avveeljuuvâ tulvejuávkku lii tuhhiittâm čuákkimistis 17.9.2014 tooimâid, moh oovdânpuáhtojeh haldâšemvuáváámist (tavlustâh 6). Puoh haldâšemvuáváámist iävtuttooimah láá neutraleh teikkâ positivliih čaasijtipšom pirrádâhuulmij tááhust. Olášuttemnáál iävtuttooimah tulveriiskâi haldâšem tooimah Avveeljuuhân láá juohhum viiđâ váldujuávkun:

1. tulveriiskâ kepeidejee tooimah,
2. tulvesuoijimtooimah,
3. valmâšvuotâtooimah,
4. tulve áigásiih tooimah já
5. majettooimah.

Avveeljuuvâ čácádâhkuávlust ráhtulij tooimâi uásild árvuštállui, magareh láá hiäđuh já magareh láá kuástádâsah. Eres haldâšemvuáváámist iävtuttooimah láá jo tääi kiävtust virgeomâhái tooimâi uáassin. Ruávis kuástádâshiäťuárvuštállâm vuáđuld Avveel kuávlun iävtuttooimah kannatteh ohtsâškode-ekonomia tááhust.

Tavlustâh 6. Haldâšemvuáváámist oovdânpuohtum tooimah Avveeljuuvâ čácádâhkuávlust

Toimâ	Tooimâi vaiguttâsâi vijđodâh	Tooimâ tile	Oohtânsopâvâšvuotâ čaasijtipšomâin
Tulveriiskâ kepeidejee tooimah			
Tulvekáártái ráhtim já peividem	Ubâ čácádâhkuávlv	Kiävtust jo tääl	neutraleh
Tulvetiätuornijduv ovdedem	Ubâ čácádâhkuávlv	Kiävtust jo tääl	neutraleh
Eennâmkiävtu vuávám	Ubâ čácádâhkuávlv	Kiävtust jo tääl	positivliih
Jiešráđálâš valmâštättâm	Ubâ čácádâhkuávlv	Kiävtust jo tääl	neutraleh
Tulvesuojim tooimah			
Avveel táálái tulvepeenkäi aledem	Avveel tulveriskâkuávlv	Uđđâ toimâ	neutraleh
Lasepeenkäi ráhtim Avelân	Avveel tulveriskâkuávlv	Uđđâ toimâ	neutraleh
Mađijij já kááđui aledem Avelist	Avveel tulveriskâkuávlv	Uđđâ toimâ	neutraleh
Jienjâsáhháámij kevtim já ovdedem	Ubâ čácádâhkuávlv	Kiävtust jo tääl	neutraleh
Valmâšvuotâtoomah			
Tulveavâštâsâi já tulveváruttemornijduvvâi ovdedem	Ubâ čácádâhkuávlv	Kiävtust jo tääl	neutraleh
Tulveviestâdem ovdedem	Ubâ čácádâhkuávlv	Kiävtust jo tääl	neutraleh
Piäluštem- já evakuistemvuáváámij ráhtim	Avveel tulveriskâkuávlv	Kiävtust jo tääl	neutraleh
Tuulvij estimhárjuttâsâi onim já ovdedem	Avveel tulveriskâkuávlv	Kiävtust jo tääl	neutraleh
Tulve áigásiih tooimah			
Koskâpuddâsij tulvesuojimráhtusij kevtim já ovdedem	Avveel tulveriskâkuávlv	Kiävtust jo tääl	positivliih
Majetoomah			
Tooimâi uđđâsist soijim	Avveel tulveriskâkuávlv	Kiävtust jo tääl	positivliih
Kriisi-ise já rijjätätulâštoomâ ovdedem	Avveel tulveriskâkuávlv	Kiävtust jo tääl	neutraleh
Putestem- já ovdii tilân macâtemtoomâi vuávám	Avveel tulveriskâkuávlv	Kiävtust jo tääl	positivliih

Avveeljuuvâ tulvejuávkku lii kiedâvuššâm tulveriiskâi haldâšemvuáváámist oovdânpuohtum tooimâid já toi priorisistem čuákkimist 13.8.2014 já tuhhiittâm haldâšemvuávám čuákkimist 17.9.2014. Tooimâi priorisistem lii olášuttum Avveeljuuvâ čácádâhkuávlust nuuvt, et tooimah láá asâttum kuulmâ sierâ luokan (vuosâsaajeest, nube saajeest, tievâsmittee). Vuosâsaje tooimâid olášutmâin lii máhđulâš olášuttiđ tulvesuojimhiäđuid riskâkuávluin tâi toi olášuttem lii máhđulâš uánihis äigimuddoost-uv, tâi toiguin finnejuvvojeh tárbuliuh uđđâ tiäđu, moh iä lah lamaš kevtimnáál taan vuávâmpaje ääigi. Vuosâsaje tooimah avzuuttuvvojeh valduđ kiävtun nuuvt jotelávt ko máhđulâš tulveriiskâi kepidem tiet. Nube saje tooimah olášuttuvvojeh, jis vuosâsaje tooimâ ij pyevti olášuttiđ. Tievâsmittee tooimah láá tagareh tooimah, moh láá jo kiävtust. Toiguin lii ulmen ovdediđ kuávlv tulveriiskâi haldâšem. Toh pyehtih tuárjuđ vuosâ- já teikkâ nube saje tooimâid.

Toimâiävtuttâsah iä siskeeld tooimâin taggaar tiäđu, mii ličij tärhisvuotâtäâsis peeleeest haahâvuávâmtâsâsâš tärhis tiäđu. Eidusii tooimâ tärhib vuávám álgâ eskin haldâšemvuávám tuhhiittem maŋa, já tot sáttá jotkuđ čuávuvâá haldâšem vuávám kiärdu räi tâi tast-uv vala ovdâskulij. Västideijeetâáhu tâi västideijeetâáhuh västideh vuosâsaajeest tooimâi olášuttem jotonpiejämist tâi olášuttem juátkimist.

1) Tulveriiskâ kepeidejee tooimah

Tulveriiskâ kepidem uáivild tagarijd muuneeld olášuttum tooimâid, moi ulmen lii kepidiđ máhđulijđ tulvevahâgijđ, kuávlv vaahâgpotential já estiđ tulveriiskâ pajanem.

Tulveriskâkuávlvold ráhtojeh **tulvevaarâ- já tulveriskâkáártâh**, vâi tulvijđ puáhtâ valmâštättâđ já šadda tiäđu tast, moh láá kuávlv riskâčuosâttuvvah. Tulvevaarâkárttâ kovvee kuávluid, moh pääcih čäâsi vuálâ čäâsičienŋâlvođâ já čäâsialoduv mielđ tiäđu tulve kiärdâšumvođâin. Tulveriskâkárttâin oovdânpuáhtojeh čuosâttuvvah, moh vahaduveh tuulvij ääigi. Avelist tulvekáártái ráhtim várás Avveeljuuvâ kulgâmmenster kalga tärhismittiđ já tulvekárttejum kuávlv kalga táárbu mielđ vijđediđ. Tulvekáártâid kolgâččij ráhtiđ meid eres čácádâhkuávlv oosijđ, moh láá heerkih tulveđ.

Pirrâdhaldâttuvvâst lii kiävtust **tulvetiäutuornijdâh**, mii čuákkee tulvetiäđu (oovdeb tulveh, tulvekuávluh, čääsialoduvvah, kulgâmeh, tulveriskäčuosâttuvvah) tiätuvuáđun já päikkitiäutuornijdâhân. Avveel kuávlust tulveriskäčuosâttuvvâid kalga peividiđ tulvetiäutuornijdâhân talle ko tiäđuh muttojeh.

Eennâmkiävtu vuávám meerhâš vuávámornijduv, mon mielđ vâldikodáliih kuávlui kiävttu-ulmeh já almosluándusiih kaavah – ađai eennâmkoddekaava já almoskaava – stivrejeh, maht täärhib sajattâhkaavah vuávájuvvojeh. Tuulviđ kalga vâldiđ vuotân eennâmkiävtu vuávámist jieškote-uv kaavataasijn, já táálái kaavai ääigi tääsist tolâmist kalga kiddiđ huámmášume eromášávt puárásmuvvee kaavaid já tooid kaavaid, main tulveh iä lah valdum vuotân. Ton lasseen kalga vâldiđ vuotân tulveriiskâi haldášem uulmijđ, amas ovdâmerkkân vaigádávt evakuistemnâál rakânâsah tâi pirrâduv nyeskideijee čuosâttuvvah kaavajuđ tulvevaarâkuávluid. Eennâmkiävtu vuávámân lohtášuveh meid mađij- já rađeviärmáduvvâi vuáđupyperedemhaavah, mii keevâtlávt meerhâš tulveriiskâi kepidem tááhuštom, et tulveh váldojeh vuotân vuáđupyperedemhaavâi ohtâvuodâst. Ovdâmerkkân mađijijđ, moh tuulviđ čuávumužžân távjá potkâneh, kolgáččij vuáđupyperedem ohtâvuodâst alediđ.

Jiešráđáláš valmášttâm meerhâš luhottesvuodâi estim, ulmui, omâduv já pirrâduv suoijim vaarâtiilijn já tagarâid piäluštemtoimâid valmášttâm, moos pasta älgid jiešráđálávt. Jiešráđálii valmášttâmân lohtâs meid tot, et eromáščuosâttuvvâi omâsteijeh syeijejeh jieijâs čuosâttuvvâid (finnodâhkiddoduvvah, šleeđgâ jyhimskaapih, muorâstâhkelduumuttee, jna.). Jiešráđáláš valmášttâm lii meid jieijâs kiddoduv já luovâs omâduv tähidem tulve väärid. Tulveriiskâi kepidem tiet jiešráđálii valmášttâmân kyeskee ravvuid já tiedettem kalga pyerediđ.

Tavlustâh 7. Avveel kuávlui kyeskee tooimah, moh kepideh tulveriiskâi já toi priorisistem

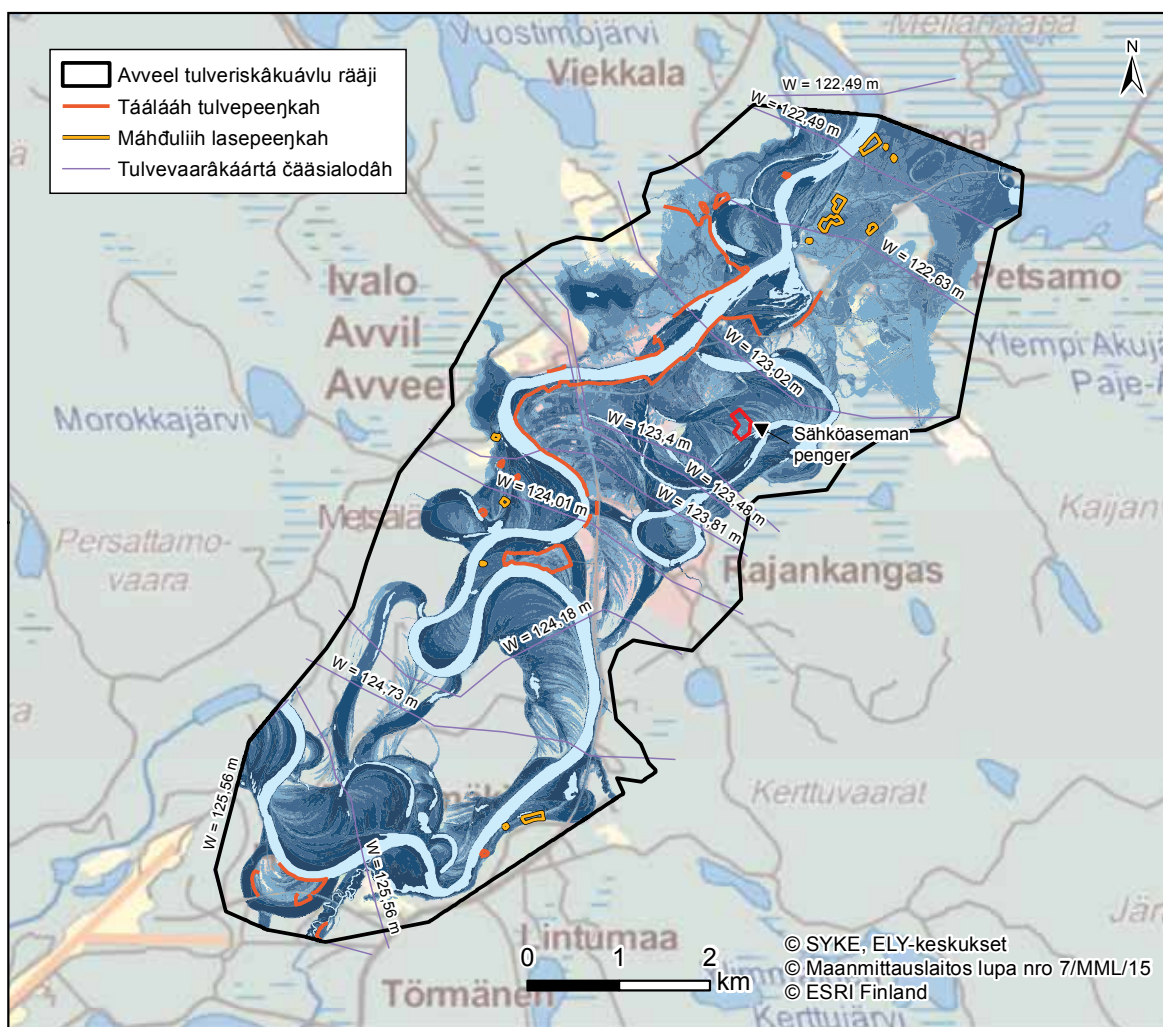
Toimâ	Täärhib toimâ	Vaastâtááhu	Olášum	Priorisistem
Tulvekáártái ráhtim já peividem	Avveeljuuvâ kulgâmmenster peividem	Laapi IPI	Juátkojeijee	Vuosâsaajeest
	Tulvevaarâkarttimnâál kuávlui vijđedemtáárbu čielgim			Vuosâsaajeest
	Tulvekáártái ääigi tääsist toollâm			Tievâsmittee
Tulvetiäutuornijduv ovdodem	Avveel tulveriskâčuosâttuvvâi ääigi tääsist toollâm	Laapi IPI	Juátkojeijee	Tievâsmittee
	Tulveriskâčuosâttuvvâi tiäđui tärhistitem	Laapi IPI, Aanaar kieldâ		Tievâsmittee
	Tulvetiäutuornijduv oovdedmân uásálistem	Laapi IPI		Tievâsmittee
Eennâmkiävtu vuávám	Tuulvij vâldim vuotân kaavain já kuávlui kevttim vuáváámist	Aanaar kieldâ, Laapi litto	Juátkojeijee	Vuosâsaajeest
	Ohtsâškoodân tehálj toomâi stivrim meddâl tulvevaarâkuávluin	Aanaar kieldâ		Vuosâsaajeest
	Vyelemusâi huksimaloduvvâi já huksimmiärädäsâi ääigi tääsist toollâm			Vuosâsaajeest
	Tuulvij vâldim vuotân mađijij vuáđupyperedemhaavâin	Laapi IPI		Vuosâsaajeest
Jiešráđálâš valmášttâm	Valmášttâm tááláá tile čielgim	Laapi IPI, Aanaar kieldâ	Juátkojeijee	Vuosâsaajeest
	Jiešráđálii valmášttâm ravvui pyeredem	Laapi piäluštemlágádâs, Aanaar kieldâ		Tievâsmittee
	Kuávlukuáhtásij suoijimvuáváámij ráhtim	Kiddoduvvâi omâsteijeeh		Tievâsmittee
	Čuosâttuvvâi suoijim jiešráđálávt muuneeld			Vuosâsaajeest
	Tulvetorvo tärhistem táhádäsâin			Tievâsmittee

2) Tulvesuoijim tooimah

Tulvesuoijim meerhâš tagarij pisovái ráhtusij vuávám já ráhtim, moi ulmen lii estid̄ tãi kepidid̄ tuulviijn šaddee háituliid vaiguttâšaid.

Avelân láá rahtum **tulvepeenkah** ohtsis 13 km (kove 4). Tulvepeenkah láá rahtum uásild killáđ 1/50a já uásild 1/100a tulvetábáhtume. Haldâšemvuáváámist iävtuttuvvoo, et táálááh tulvepeenkah aleduvvoje killáđ 1/100a já eromâščuosâttuvvái uásild 1/250a tulvetábáhtume. Aladâšaid kalga árvuštálmij mielđ ráhtiđ ohtsis suullân 3800 m kukkosii määđhi verd já aladâsah láá iänäáš suullân 0,1–0,4 m. Eromâščuosâttuvvâid syeijejejee peenjkâid kalga aledid̄ eenâb, vâi toh syeijeje 1/250a tuulviijn. Meid Avveel šledgâsajattuv syeijejejee peenjkâ kalga aledid̄. Šledgâsajattuv peenjkâ aledemtárbu lii vuálá meetterpele.

Táálááh tulvepeenkah iä rijttáá Avveel puoh aassâmkuávlui suoijimân, tondiet ko váimuskuávdđáá ulgguubeln láá ennuv aassâmtaaluh, moh láá vaarâst njuoskáđ korrâ tuulviij äägi. Suoijimtoimân láá vuávájum **uđđâ tulvepeenkah** il. Tahkotörmân, Koivulan, Teponmäkin já Korteniemijn (kove 4). Uđđâ peenkah tarbâšuvvoje ohtsis suullân 4 km já peenjkâi alodâh lii vuálá oovtâ meetter. Ulmen lii suoijid̄ puoh aassâmtaaluid 1/100a tuulviij aloduv räi.

Kove 4. Avveel táálái tulvepeenjkâi já máhđulij uđđâ lasepeenjkâi saje

Avveel kuávlui almolijn mađiijn láá tulve äägi vaarâst njuoskáđ il. Rovaniementie, Petsamontie, Koppelontie, Lentokentäntie já Leiritie. Jotteemohtâvuodâi turvim tulveriskâkuávlui lii tehálâš eromâšávt piäluštemtooimâ turvim várás. Kuávlust kalga **aledid̄ almolijđ** váldumađiijid̄ já Sairaalandie já meid nanodid̄ maađijpeenjkâi nuáidusijid killáđ tulvečasijid. Aledemtárbu lii ohtsis suullân 7 km, vâi finnejuvoo 1/250a suoijimtääsi.

Jienjâsáhhámijn lii ulmen veltid̄ jienjâpuáđui tovtâtem tuulviij. Jienjâsáhhám tárbu čielgejuvoo jyei kiid̄â já jienjah sáhhájuvvoje tain juhâkuávlui, main jienjâsodâh lii styeres ton iähtun, maggaar tile lii. Avveeljuuvâ

ijenâ sáhhájuvvoo fastâ koskâ mudoi Avveel kuávdáá šaldeest juuvâ kulgâmkuávlun. Šaldeest kulgâmkuávlun jienâpuáđuh hámmášuveh táválávt Kuosânjaargâ puotâ, Savzânjaargâ puotâ já Peltos Mellan. Sáhháámáin lii ulmen estiđ jienâi áhášem tiätu soojijđ, moodi jienah ovdil láá orostâm já kogo jienâpuáđuh láá šoddâm.

Tavlustâh 8. Avveel kuávlun kyeskee tulvesuoijim tooimah já toi prioritistem

Toimâ	Täärhib toimâ	Vaastâtááhu	Olášum	Priorisistem
Avveel táálái tulvepeenjkâi aledem	Avveel táálái peenjkâi aloduvvâi mittedem	Aanaar kieldâ, Kiddoduvvâi omâsteijeh	1 vuávámpaje ¹	Vuosâsaajeest
	Peenjkâi aledem, vâi toh killáreh uulmij miäldásijđ tuulvijđ		1-2 vuávámpaje	
Lasepeenjkâi ráhtim Avelân	Uđđâ peenjkâi táárbu čielgim	Aanaar kieldâ	1 vuávámpaje	Vuosâsaajeest
	Peenjkâi enâdâhvuávám		1 vuávámpaje	
	Tulvepeenjkâvuávámij ráhtim já olášuttem		1-3 vuávámpaje	
Mađijj já káádui aledem Avelist	Mađijj aloduvvâi mittedem já aledemtáarbui čielgim	Laapi IPI, Aanaar kieldâ	1 vuávámpaje	Vuosâsaajeest
	Mađijj aledem, vâi toh killáreh 1/250a tuulvijđ		1-2 vuávámpaje	
	Mađijjpeenjkâi nuáidusij nanodem, vâi toh killáreh tulvečasijđ		1-2 vuávámpaje	
Jienâsáhhám kevttim já ovdedem	Jienâi sáhhám táárbu miel	Laapi IPI	Juátkojeijee	Vuosâsaajeest
	Jienâsáhhám ovdedem			Tievâsmittee

¹ 1 vuávámpaje = 6 ive

3) Valmášvuotâtoomah

Valmášvuotâtoomah merhâseh monâttâlmijđ, tooimâid já väärrinorroomornijduvvâid, moiguin lii ulmen ovdediđ tuulvijđ valmášttâm já toin lain kepidiđ máhđulij tuulvijđ tovâttem vahâgijđ. Meid tuulvijđ äägi toimâm vuávám já hárttallâm kulá valmášvuotâtoomâid.

Tulveavâštâsâi já tulveváruttemornijduvvâi ovdedempargo lii juátkojeijee pargo, vâi tuulvijđ puávtáččij muuneeld avâštiđ pyerebeht já tooleeb. Ubâ čácádâhkuávlun siskeldeijee čácádâhmyensteráin puáhtá tarkkuđ čäcitle já ton ovdánem. Čääsialodâh- já tulveváruttasah adeluvvoje čácádâhmyenster ennustâsâi já reaaliágisij aiccâmušâi vuáđuld, talle ko arvem-, čääsialodâh- já kulgâmtäasih pajaneh sierâ miäruštállum taasij paajaabel. IPI-kuávdááh pargeh oovtâstpargo tulvekuávdáiguin, moi pargoid kulá tuulvijđ avâstem já tain váruttem.

Šiev **tulvetiedettem** išseed aalmuglijđ valmášttâm tuulvijđ já pyereed ässei máhđulášvuotâid sirded omâduvvâidis toorvon já suojiđ kiddoduvvâidis tulve väärid. Tulveviestâdem kalga leđe čielgâs já informativlâš. Tulvekuávlun ulmuin kalga ain leđe máhđulášvuotâ finniđ reaaliágisii tiäđu jieijâs kuávlun tulvetiileest já tast maht toimâđ máhđulii etitiileest. Kuávlust kalga čielgiđ, moh láá puoh pyeremusah, jotelumoseh já älkkeemusah viestâdemvye-vih. Ässei já virgeomâhái koskâs oovtâstpargo kalga pyerediđ.

Piäluštem- já evakuistemvuávám ulme lii cuvnađ ässeid huámmâšiđ aassâmpirrâduv vaarâtaheid já išediđ estiđ vaarâtiilijđ já vahâgijđ. Piäluštemvuávám kalga ráhtiđ toi aassâmtáálui várás, main láá ucemustáa 3 aassâmviste, já eres čuosâttuvvâi várás, moh láá mainâšum staatârääđi asâttâsâst piäluštemtoomâst (407/2011). Vuáváámist kalga pyehitiđ oovdân, moh soojijđ rakânâsâst láá varâliih já magareh riiskah rakânâsân lohtâseh, já ton lasseen faallâđ ravvuid, maht taid puáhtá estiđ muuneeld já maht kalga toimâđ vaarâtiileest. Tulveriskâid valmášttâm pyeredem várás kolgáččij čielgiđ, maht tulveh láá valdum vuotân tááláin piäluštem- já evakuistemvuávámijn, já táárbu miel vuáváámijđ kalga peividiđ tuulvijđ väärid.

Tuulvijđ estimhárjuttâsâid pyehiti orniđ čácádâhkuávlun kieldah, piäluštemlágádâs já IPI-kuávdáš oovtâstpargoost páihálij tuáimeiguin já ässeiguin. Tulve-estimvalmášvuotâ pajeentoollâm já toomâ ovdedem várás Avelist kolgáččij orniđ tuulvijđ estimhárjuttâsâid merikooskâi.

Tavlustâh 9. Avveel kuávlu kyeskee valmâšvuotâtoomah já toi priorisistem

Toimâ	Täärhib toimâ	Vaastâtááhu	Olášum	Priorisistem
Tulveavâštâsâi já tulveváruttemornijduvvái ovdedem	Uásálistem tulveavâštâs- já váruttasornijduvvái oovdedmân	Laapi IPI	Juátkojejee	Tievâsmittee
Tulveviestâdem ovdedem	Pehtilumos viestâdemvuovij čielgim Avelist	Laapi IPI, Aanaar kieldâ	1 vuávâmpaje ¹	Vuosâsaajeest
	Oovtâstargo lasettem ässei já virgeomâhái kooskâ	Aanaar kieldâ, Laapi piäluštemlágádâs, Laapi IPI	Juátkojejee	Vuosâsaajeest
	Uásálistem viestâdem oovdedmân	Laapi IPI, Aanaar kieldâ, Laapi piäluštemlágádâs		Tievâsmittee
	Jieškote-uvlágán tulvetiedettemtilálâšvuodâi ornim	Laapi IPI, Aanaar kieldâ, Laapi piäluštemlágádâs		Vuosâsaajeest
	Tulveviestâdemvuávámij ráhtim já ääigi tääsist toollâm	Aanaar kieldâ, Laapi piäluštemlágádâs		Tievâsmittee
Piäluštem- já evakuistemuávám ráhtim	Tuulvij vuotân vâldee piäluštemvuávámij ráhtim puoh riskâčuosâttuvvái várâs já vuávámij peividem	Kiddoduvvái omâsteijeeh	1 vuávâmpaje	Vuosâsaajeest
	Kuávlu piäluštemvuávám ráhtim vaahâg-pirrâsâid (om. Avveel tiervâsvuotâkuávdâá piirâs)	Laapi piäluštemlágádâs, Aanaar kieldâ		Tievâsmittee
Tuulvij estimhárjuttâsâi ornim já ovdedem	Tuulvij estimhárjuttâsâi ornim riskâkuávuin merikooskâi	Laapi IPI, Aanaar kieldâ, Laapi piäluštemlágádâs	Juátkojejee	Tievâsmittee

¹1 vuávâmpaje = 6 ive

4) Tulve áigásiih tooimah

Tulve áigásiih tooimah lohtâšuveh tuulvij tovâtem vahâgij estimân já keeppidmân. Tulve ääigi láá kevttimnáál koskâpuddâsiih tooimah, nuuvtko mađijij aledem, koskâpuddâsiih eennâmmuuvrah, čunoiseehah, sokkelij suojim lastikkáin já luovâs omâduv sirdem pajelâhâá. Tooimâin puáhtá kepidiđ tulvevahâgijđ já estiđ čääsi levânem rakânâsâi siisâ. Suojimráhtusijđ kevttih eromâšávt virgeomâhááh, mut meid kiddoduvvái ovtâskâs omâsteijeeh pyehtih suojiđ omâduvvâs tulvesuojijimân uáivildum koskâpuddâsij ráhtusijguin. Koskâpuddâsij tulvesuojijimân uáivildum ráhtusij kevttim puáhtá ovdediđ il. ravvuiguin, materialrájuiguin tâi testaamáin tulvesuojim vuovijđ.

Tavlustâh 10. Avveel kuávlu kyeskee tulve áigásiih tooimah já toi priorisistem

Toimâ	Täärhib toimâ	Vaastâtááhu	Olášum	Priorisistem
Koskâpuddâsij tulvesuojimráhtusij kevttim já ovdedem	Ton visâsmittem, et koskâpuddâsiih tulvesuojimráhtuseh láá finnimnáál	Aanaar kieldâ	Juátkojejee	Tievâsmittee
	Koskâpuddâsij tulvesuojimráhtusij raajâm kuávlun	Aanaar kieldâ		Vuosâsaajeest
	Tulvesuojimvuovij ovdedem já testam	Aanaar kieldâ, Laapi piäluštemlágádâs, Laapi IPI-kuávdâš		Tievâsmittee
	Koskâpuddâsij tulvesuojimráhtusij kevttim	Kiddoduvvái omâsteijeeh		Vuosâsaajeest

5) Majetooimah

Majetooimah piäijojeh joton tulve maņa, já toh sihtejeh vahâgijn tuoibâmân já valmâštâtâm pyreedmân. **Tooimâi uđđâsist soijim** meerhâš eromâščuossâttuvvâi koskâpuddâsii tâi pisovâá soijim nube sajan, jis tulve lii njuoskâdâm taid. Ulmen lii keččâliđ pieijâđ tooimâid já palvâlusâid joton tulve maņa nuuvt jotelâvt ko máhđulâš. Tooimâi uđđâsist soijimâin ij pyevti vaiguttiđ tulvevahâgij keeppidmân, mut tot jotteelmit kuávlv tuoibâm, já muuneeld vuávám iššeed il. piäluštemvirgeomâhái pargo. Tooimâi uđđâsist soijimâin puáhtá vaiguttiđ njuoskâm čuosâttuv tulveriiskân puátteevuodâst, eromâšâvt jis čuosâttâh saijejuvvoov tulvevaarâkuávlv ulgguubel.

Tulveh pyehtih tovâttiđ merhâšittee ekonomisijđ já sosiallijđ hemâdâsâid tulvekuávlv ässeid, jis sii jieijâš tâi aldasii ulmuu päikki njuáská. Katastrofist tuoibâm sáttá leđe vaigâđ já toos tarbâšuvvoov ulgguubiälâšâš iše. Aanaar kieldâ kuávlust tuáimá kriisijuávkku, mii fáálá **iše kriisitiliijn**. Kriisijuávhusst láá pargeeh poolisist, piäluštemtooimâst, tiervâsvuotâtipsoost, servikoddeest já sosialsyergist. Avveel kuávlust kolgâččij paijeentooliđ já ovdediđ kriisi-iše já rijjâtátulâštooimâ oovtâstpargoost ässeiguin.

Jis kuávlv tulvá, te rakânâsâi nyleskee ráhtusijđ kalga tivvoođ tâi máhđulâvt ubâ rakânâs ferttee raččođ já huksiđ uđđâsist. Tulve sáttá meid levâttiđ pirrâsâid njeeti, pasâttâščääsi tâi eres tuolvâid. Ton lasseen tulve fáarusst sáttih rievđâđ tävireh já lyeneh. Kuávlv sáttih tulve maņa leđe uáli kiälbuttemeh aassâm tááhust. Kolgâččij vuávâđ muuneeld, maht **tulveriskâkuávlvui macâtem ovdii tilân já putestem** hoittájuvvojev tulve maņa.

Tavlustâh 11. Avveel kuávlv kyeskee majetooimah já toi priorisistem

Toimâ	Täärhib toimâ	Vaastâtááhu	Olášum	Priorisistem
Tooimâi uđđâsist soijim	Vaahâgčuossâttuvvâi uđđâsistsoijimtárbu čielgim	Aanaar kieldâ, kiddâduvvâi omâs-teijeeh	Juátkojeijee	Tievâsmittee
	Vaahâgčuossâttuvvâi koskâpuddâsâš tâi pisovâš uđđâsist soijim			
Kriisi-iše já rijjâtátulâštooimâ ovdedem	Uárnejuvvoov kriisi-iše tuolvij maņa	Aanaar kieldâ, Laapi piäluštemlágádâs, servikodde	Juátkojeijee	Tievâsmittee
	Ovdeduvvojev išenävuuh, moh ovdedeh tuolvijn tuoibâm			
Putestem- já ovdii tilân macâtem-tooi-mâi vuávám	Ráhtoo vuávám, maht riskâkuávlv macâttuvvojev ovdii tilân tulve maņa	Aanaar kieldâ	1 vuávâmpaje ¹	Tievâsmittee
	Tulvekuávlv ässeeh, tuáimeeh já rijjâtátulâsornijdumeh uápistuvvojev já škuávlejuvvojev	Aanaar kieldâ, Laapi piäluštemlágádâs	Juátkojeijee	

¹1 vuávâmpaje = 6 ive

Pirrâdâhvaiguttâsâi árvuštállâm

Enâmustáá positivliih vaiguttâsah šaddeh tooimâin, moh kepideh tulveriiskâ. Toh vaigutteh eromâšâvt ulmui eellimtilân, asâmân, makkumvuotân já mottoomverd virkosmittemkiävtun. Tulveriiskâ kepidijee tooimâin, tego tulvekáártái ráhtimâin já peividmâin sehe tulvetiätuornijduv oovdedmâin, ässei já virgeomâhái-uv tiäđulâšvuotâ já tulvijd valmâštâtâm puárrân, já tienuuvt mohe peht meid tulvevahâgeh kiäppáneh. Eennâmkiävtu vuávám, mast kiävttojev iššeen meid tulvekarttiimist finnášum tiäđuuh, lii tehálâš uási muuneeld porgum tulvesuoijimpargo. Pasâttâščääsi peessâm eennâmvuáđun já čácâduvvâid puáhtá kepidiđ meiddei nuuvt, et pasâttâščäcituálvumviärmâduvvah saneristuvvojev já ovdeduvvojev killâđ tuolvijd. Tast láá positivliih vaiguttâsah il. kylvuáđun, elleevuáđun já virkosmittemkiävtun.

Táálái tulvepeenjkâi aaleedmist já uđđâ peenjkâi ráhtimist šaddeh ennuv positivliih vaiguttâsah, tanen ko tánávt šaddeh syeijejum masa puoh eromâščuossâttuvvah já stuárráamus uási rakânâsâin. Tulvepeenjkâi ráhtimist iä šoodâ negativliih luánduvaiguttâsah, mut ässeeh sáttih vuástálistiđ tom enâdâhnuvástus keežild. Liijká jis toimâ lii pyereest vuávájum já enâdâhuáinu lii valdum vuotân, te peenjkah sáttih lasettiđ motomij kuávlvui makkumvuodâ já máhđulâšvuodâid virkosmittemkiävtun. Mađijij já kááđui aledemtooimah já jienâsáhhâm kevtim já ovdedem

lasetteh tulvepeenjkâi hiäđuid, já hááituh láá uceh. Jienâsáhháámist sätth leđe smaavâ negativliih vaiguttâsah kuáláástmân já virkosmittemkiävtun tast ko jienâ ij innig kyedi siämmáá pyereest já jienâ alne jotteem ferttee raijđ kiđđuv.

Valmâšvuotâtoomâin iä lah njuálgu vaiguttâsah tulvehááitui kiäppánmân, mut toiguin puáhtá čielgäsávt pyerediđ tulvetiäđulâšvuotâ já tulvijd valmâštáttâm. Tiedettem lasettem iššeed piäluštem- já eres virgeomâháid toimâđ tuulvij ääigi já tiäduttiđ pargostis tuođâlijd riskâčuosâttuvvâid. Tiedettem iššeed meid ässeid suoijđ om. luovâs omâduv ääigild. Tánávt valmâšvuotâtoomâin šaddeh siemin positivliih pirrâdâhvaiguttâsah.

Tulve áigásii toimâmist já majetoomâin šaddeh siemin positivliih vaiguttâsah teikkâ tain iä lah pirrâdâhvaiguttâsah. Koskâpuddâsijn tulvesuoijimráhtusijguin puáhtá estiđ čääsi levânem rakânâsâi siisâ já kepidiđ materiallii omâdâhân šaddee tulvevahâgijđ. Majetoomah jotteelmiteh kuávlun já ulmui tuoibâm tuulvijn já toh taheh virgeomâháid pargo älkkeebin.

Avveeljuuvâ tulveriskâkuávlust jieškote-uv toomâin šaddee háitulihi vaiguttâsah pääcih uccen, tondiet ko toomâi árvuštállâm vuáđuld kuávlun valjâšuvvii tagareh toomah, moi pirrâdâhvaiguttâsah láá uceh. Haldâšemvuáámân väljejum toomâin kuáđđojii meddâl il. lappâdistemuáli já košketahoáldá ráhtim já Avveeljuuvâ čienâlmittem. Meddâl kuodđum toomâin liččii lamaš jo-uv koskâpuddâsij teikkâ pisovááh háitulihi pirrâdâhvaiguttâsah. Haldâšemvuáámân väljejum toomah olášutteh tárbulijđ tulvesuoijimhiäđuid já pirrâdâhvaiguttâsâi háitulašvuotâ lii uce. Tááláá ääigi toomâi pehtilitmist láá iänááš positivliih já neutraleh vaiguttâsah pirrâdâhân, tain šaddeh viärráamus tiileestkin tuše páiháliih luánduvaiguttâsah, moi háitulašvuotâ lii viehâ uce.

Haldâšemvuáám olášuttem já čuávum

Tulveriskâlaavâ 620/2010 miäldásávt tulveriiskâi haldâšemvuáám kalga leđe tuhhiittum já olgosadelum ovdil 22.12.2015. Tast maŋa vuáám kalga táárbu mielđ tárhistiđ kuodâ ive kooskâi, toin iävttoin et kuávlun árvuštálloo puátteevuodâst-uv merhâšittee tulveriskâkuávlun. Tulveriiskâi algâárvuštállâm já merhâšittee tulveriskâkuávlui tárhistem tahhoo čuávuváá tove majemustáá 22.12.2018 já haldâšemvuáám uđđâsistárvuštállâm kalga leđe vaalmâš 22.12.2021.

Taan haldâšemvuáámist oovdânpuohtum toimâiävtuttâsah iä čoonâ iäge njuolgist kenigit monnân tááhu olášuttiđ toomâid taan teikkâ čuávuvái vuávâmpooij ääigi. Staatâ já kieldâi virgeomâhááh já kuávluoovdemvirgeomâhááh kalgeh kuittâg väldiđ vuáám já toimâiävtuttâsâid vuotân jieijâs toomâst.

Avveeljuuvâ tulveriiskâi haldâšemvuáám olášuttem oovdedmist já čuávumist västid vuosâsaajeest Laapi IPI-kuávdáš. IPI-kuávdáš pargon lii jieijâs peeleeest kocceed, et toimâiävtuttâsâi olášuttem ovdán. Ton lasseen nube vuávâmpaje ááigán asáttum tulvejuávkku kiedâvuš vuáám já toimâiävtuttâs olášutmân lohtâseijee koččâmušâid nube vuávâmpaje pargo uáassin.

Virgeomâháid toimâm tuulvij ääigi

IPI-kuávdáš

Tulveriiskâi haaldâšmist adelum laavâ mielđ IPI-kuávdáš pargon lii huolâttiđ tuulvij ääigi virgeomâháid oovtâstargo orniimist já stivriđ toomâid čácáduvvâin. Meid munetoomah tuulvij estim tiet láá iänááš IPI-kuávdái ovdâsvástádâsâst, oovtâstargoost kieldâiguin já toomâhárjutteijegu. IPI-kuávdáš ovdâsvástádâsâst lii:

- tiedettem tulvevaarâst
- tulvijd valmâštáttâm ovdil tuulvijd já čácáduv kevtim kocceem
- čäcitile čuávum já tulveuhkeest tiedettem
- mune-estimtoomah nuuvtko jienâsáhhâm, čunnui kevtim, tulvâdem stivrim já spiehâstâhluuvij uuccâm
- äššitobdeeise adelem piäluštemvirgeomâhážân / omâduvvâid syeijeijee siärváduvvâid tâi ovtâskâs ulmuid il. čuávuvâin tuulvij estimpargoin: jienâpuáđui raččom, koskâpuddâsij peenjkâi já puáđui ráhtim já čaasij stivrim koskâpuddâsâid kuávluid já oolijđ

- IPI-kuávdáš huolât jieijås toimâsuárgán kullee tulveriiskái haaldášmist meid tast maŋa, ko piäluštemvirgeomâhâš lii pieijâm joton piäluštemtoimâ já váldám piäluštemtoimâst piäluštemlaavâ miäldásii jođettem ovdâsvástádâsvuodâ.

Piäluštemvirgeomâhâš

Piäluštemvirgeomâhâžân kulá paartij almolâš estim já toos lohtâseijee virgeomâhái oovtâstpargo. Piäluštemtoimâ olášut tuulvij ääigi taid piäluštemtoimân kullee pargoid, maid kalga anneeđ piäluštemlaavâ mielđ huápulâžžân. Táválávt koččamuš lii tooimâin, mooid kalga riemmâđ muádi tijme siste. Taas vaaigut meid vaahâgkuávlv vijđodâh já čuávumušái viärráávuotâ. Piäluštemvirgeomâháá ovdâsvástádâsâst lii:

- tooimâ vuávám já jođettem epitáválijn tuulvijn já piäluštemtoimâ
- tuulvij estimtile almosstivrim, jis piäluštemtoimân uásalisteh maangâ toimâsyergi virgeomâhááh sehe ubânâskove hammim
- ubânâskove vuáđuld meridum kuávlui já tehálij ovtâskâs čuosâttuvvâi suoijim (om. tulveseiniráhtuseh, čunoiseehah, koskâpuddâsij peenjkâi já puáđui ráhtim)
- ovtâskâs omâdâhân čuosâttum tooimâin meridem (om. mađijij tâi peenjkâi potkim)
- jođettemovdâsvástádâs sirdoo piäluštemvirgeomâhâžân talle, ko tuulvij estimist šadda piäluštemtoimâ
- Eidusii piäluštemtoimân kullee pargoh, moh láá ulmui evakuistem tâi čuosâttuvvâi suoijim čunoiseháiguin já eres koskâpuddâsij ráhtusijguin sehe tulvečääsi pumppam. Ko piäluštemtoimâ lii pieijum joton, te tábáhtume almoshovdân tuáimá piäluštemtoimâ hovdâ.

Kieldâ

Kieldâ ovdâsvástádâsâst lii:

- suoijid jieijås ráhtusijđ já tooimâid já tuárjuđ piäluštemvirgeomâháid tulvesuoijimist
- kieldâ omâduv (om. čäcihuolâtem, tiervâsvuotâkuávdááh, škoovlah, peivikiäjuh) já tiätujotolâhohtâvuodâi suoijim
- om. evakuistem olášuttem já eti-ijjâdem ornim
- pargovievâ já tuulvij estimist teikkâ piäluštemtoimâst onnum káálvui luovâtem táárbu mielđ piäluštemvirgeomâháá kiävtun.

Tulvekuávdáš, Suomâ pirrádâhkuávdáš já Šonjâdâhtiedâ lágádâs

Suomâ pirrádâhkuávdáá já Šonjâdâhtiedâ lágádâs ohtsâš Tulvekuávdáš lii västidâm ive 2014 aalgâ räajist tuulvij aavâštmist, tulveváruttâsâin já vâldikodálii tulvetilekove paijeentolâmist. Tulvekuávdáš västid meid täid lohtâseijee palvâlusâi oovdedmist já paijeentolâmist.

Jis šaddeh epitáváliih čäcitileh tâi merhâšittee vaahâgriskâtileh, te Tulvekuávdáážân vuáđuduvvoo eromâštilejuávkku, mii pyevtit vâldikodálii tulvetilekove oovtâstpargoost IPI-kuávdâdâiguin já piäluštemvirgeomâháiguin. Suomâ pirrádâhkuávdáš já Šonjâdâhtiedâ lágádâs västidávâ tuulvij spiehâstâhlâšvuotäiäkkámušái addelmist.